

Zbornik radova 31. kongresa Njemačkog društva za etnologiju, održanog 1997. na sveučilištu u Marburgu, a na poziv Instituta za europsku etnologiju i istraživanje kulture, posvećen je kategoriji roda kao jednoj od djelatnih analitičkih odrednica suvremenog istraživanja kulture, te donosi niz svježih istraživanja i metodološki inventivnih radova nastalih u sklopu polja koje naš teorijski krajolik označuje prije svega anglo-američkom posuđenicom, polja naime tzv. *gender-studies*.

S obzirom da su se hrvatska etnologija i folkloristika problemom antropologije spola bavile tek sporadično i reklo bi se nasumično — premda im svakako u zaslugu valja ubrojiti razvidnu osjetljivost na tu, neosporivo pertinentnu dimenziju kulturnih pojava — opomena što stiže iz nacionalne znanstvene tradicije koja im je godinama bila pouzdanom sugovornicom u promišljanju disciplinarnih odabira, te koja danas u "kategoriji roda" vidi jedan od nemogućih rastera kulturoloških tumačenja, ne bi smjela ostati bez odjeka. Pritom ipak ne mislim da bismo to neobrađeno polje morali sustavno terenski, analitički i interpretativno preorati, nego da bismo zasigurno, shodno svojem nemalom postojećem znanstvenom potencijalu, u ovome zborniku mogli uočiti impozantan uzor širini, raznovrsnosti i poticajnosti pristupa i razina na kojima se odnos i tvorba muškosti i ženskosti kao sučeljenih, a ipak i mnogostruko prepletenih, dodirnih i premošćivanih kulturalnih konstrukata dade razaznati i problematizirati.

Zbornik naime umjesno upozorava u kojoj je mjeri aktivacija spomenutog rastera, kako se izrazila jedna od izlagateljica, Gitta Böth, "dobra vježba propitivanja očiglednog, što je na kraju krajeva temeljna značajka znanosti". Okupljeni radovi, treba li uopće naglašavati, raznolikih su disciplinarnih provenijencija, od plenarno izloženih meta-etnoloških, što se dotiču udjela kategorije spola u povijesno naumljenoj etnologiji (S. Götsch), u literaturi o običajima (Ch. Burkhardt-Seebass), u etnologiji društvenih rodnih uloga (R. B. Bottigheimer, C. Lipp, H. Schwedt), u proučavanju materijalne kulture (K. Löffler, B. Rogan) i spiritualnosti (L. Dégh) ili pak u terenskome radu (I-M. Greverus), preko kulture i simbolike tijela (B. Duden, U. Gyr, S. Kienitz, W. Leimgruber, W. Pulz), nadalje jezika i usmene književnosti (S. Wienker-Piepho, H. Alzheimer-Haller, S. Neumann, Christoph Schmidt), kao i postindustrijskih rituala i običaja (B. Krug-Richter, G. Hirschfelder, P. Tokofsky, H. Willi Wey), sve do religije, politike i ideologije (preciznije, ezoterike "new age"-a, desničarskih skupina i postkomunističkih lomova s kraja 20. st. — I. Tomkowiak, D. Sedlaczek, A. C. Groffmann, S. M. Tscherwonnaja), ali i nešto manje preuzetnih interpretativnih poprišta, poput odjeće (G. Böth), životnog stila i (životnog) prostora (Ch. Keim, L. Koch-Schwarzer, S. Kübler), s ove i s one (kompjutorsko-virtualne) strane ponuđenih svjetova. Kad smo već kod tehnike, upozoravam da toj temi pripada zasebna skupina triju radova, redom posvećenih diskursu modernosti vezanoj uz maskulinističku konceptualizaciju tehnološke invazije, ovdje oprimjerenu dvama prijevoznim sredstvima — biciklom i automobilom (K. Ek-Nilsson, P. Naumann-Winter, K. Eisch).

Ukopanost žensko-muške razdjelnice isprešarana je ovdje ne samo potragom za razmjerno manje kapitaliziranim terenskim područjima urbane (A. Schöne), turističke (G. Welz), potrošačke (G. M. König, U. Bechdorf) ili pak Internet-kulture (B. Tobler) nego i za inim istraživačkim polarizacijama koje tu, odnedavno u rang "dostojnih tema" uzdignutu podjelu prijete ozbiljnije podrovati, kao što su djetinjstvo naspram mladenaštva i kulture

Männlich, Weiblich. Zur Bedeutung der Kategorie Geschlecht in der Kultur, hrsg. von Christel Köhle-Hezinger, Martin Scharfe, Rolf Wilhelm Brednich, Waxmann, Münster - New York - München - Berlin 1999., 540 str.

"odraslih" (B. Fuhs). Broj sudionika u ovoj raspravi pokazuje da je njezina tema vitalno zainteresirala niz sudionika bez obzira na njihova dosadašnja područja zanimanja, pa i bez obzira na pristanak uz prijedorema oduvijek obilježene ideološke odrednice feminističke kritike kulture angloameričke znanstvene scene, čije su istaknute protagonistice, poput, primjerice, Judith Butler, nemimoilazni oslonci u izlaganjima. Iz ovdje se navedenih inicijala ne vidi kako u zborniku, doduše, dominiraju autorice — kako je već uobičajeno u *gender-studies* i feminističkoj literaturi, koja zbog toga trpi stigmatu autizma i getoizacije kojoj da i sama doprinosi — ali uz znatnu potporu muškog udjela (čak ih je desetorica, sudimo li po imenima!), koji očito temu nije smatrao pitanjem osobnih frustracija.

Lada ČALE FELDMAN

Journal of Folklore Research,
Bloomington, 36, 1999, 2/3, 334
str.

Ovaj broj renomiranog američkog folklorističkog časopisa donosi rasprave izložene na američko-njemačkom susretu folklorista održanom 1998. u Bad Homburgu u Njemačkoj, a pod zanimljivom metadisciplinarnom temom "kulturalnog burzovnog posredništva" (cul-

tural brokerage), posebice odnosa područja "javnoga folklor" — muzejskih izložbi, festivala, koncerata i dokumentacije — spram folkloristike kao ponajprije akademske, znanstvene djelatnosti. Broj su uredile Regina Bendix i Gisela Welz, i same sudionice rasprava, a susret je okupio ugledna imena obiju nacionalnih folklorističkih scena, kao što su Roger D. Abrahams, Christel Köhle-Hezinger, Hermann Bausinger, Wolfgang Kaschuba, Peter Niedermüller, Mary Beth Stein, Mary Hufford, Charles L. Briggs i drugi. Već se u uvodu dviju urednica naznačuju osnovne razlike procesa profesionalizacije unutar dviju folklorističkih škola, njemačke, okrenute ponajprije proučavanju vlastite kulture, ali nesklone intervencijama u područje javnoga folklor, zadugo kontaminiranom nacionalsocijalističkim pobudama, kao i općenitoj brizi za "politiku prikazbe" izvan akademskih sfera, te, s druge strane, američke, isprva ovisne o europskoj paradigmi proučavanja a zatim okrenute kulturalnom relativizmu i disciplinarnom samosagledavanju, ali istodobno i jačem utjecaju u javnosti, kad je u pitanju izgradnja javnih institucija, kritika neakademske prakse i dioništvo u suvremenoj transdisciplinarnoj i transkulturalnoj areni.

Dok je u njemačkoj folkloristici promišljanje odnosa teorije i prakse vodilo računa isključivo o problemima muzejske prezentacije, rabeći uhodane povijesne metodologije i oslanjajući se na tragove materijalne kulture, američka se folkloristika u posljednjih desetak godina intenzivno bavila problemom društvenog položaja svojega polja na primjeru sadašnjih društvenih praksi i kulturnih izvedaba, napose organizacije i insceniranja festivala, kao i uloge znanstvenika u tom obliku "primjene", osobito s obzirom na recentnu svijest o moći i povijesnoj svrsi koja se uvijek nalazi u pozadini neizbježno žanrovski kodirane tvorbe javnog znana, re-prezentacije kulture koja je ujedno i proizvodnja, reinvenija kulture.

Ove su se dvije sučeljene tradicije pokazale razmjerno rezistentnima i u raspravi koja se ovdje objavljuje, kada se, počevši od prvoga, samokritički intoniranoga izlaganja Hermanna Bausingera, pa do odgovora Charlesu L. Briggsu iz pera Ruth Mohrmann, pokazalo da njemački znanstvenici zaziru od folklorističkih aktivnosti izvan akademskih krugova, te da opetovano naglašavaju uvjete vlastite intelektualne aktivnosti koji ih onemogućavaju u uspješnoj intervenciji u javno područje glede uvriježenih predrasuda na kojima se uhodano temelje već ukorijenjene "izmišljene tradicije". Javnu ulogu znanosti